

TŠETANES NAAL – KOULUTUSPOLUILLA -HANKKEEN SEURANTARAPORTTI

7. MAKSATUSKAUDEN AJALTA 1.5.2018 – 31.8.2018

Tšetanes naal -hankkeen tavoitteena on osaltaan vastata Romanipoliittisessa ohjelmassa esiin tuotuun tarpeeseen nostaa Suomen romaniväestön koulutustasoa ja sitä kautta heidän osallisuuttaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulutukseen ja työmarkkinoille pääsyyn on todettu tarvittavan erityisiä toimia niin nuorten kuin aikuisten romanien kohdalla.

Romaniväestölle suunnattujen, koulutuspolkuja tukevien toimenpiteiden lisäksi hankkeen avulla pyritään parantamaan myös viranomaisten, opetus- ja ohjaustyötä tekevien sekä muiden romaneja toiminnassaan kohtaavien tietoisuutta romanikulttuurista ja valmiutta ottaa yhteisön erityistarpeet huomioon erityisesti koulutuskysymyksissä, mutta myös laajemmin. Suomen romanit ovat yhteisö, jonka sisältä löytyy vahvaa kulttuurista ja sosiaalista tietotaitoa, joka on merkittävä resurssi käytettäväksi esimerkiksi sosiaali-, ohjaus- ja terveyspalvelujen kehittämisessä. Tavoitteena on, että toimijoiden parempi tieto- ja valmiustaso edesauttavat yhteistyötä romaniväestön kanssa sekä luovat vahvempaa perustaa yhteiselle kehittämiselle, jonka avulla voidaan luoda toimivia romanien koulutukseen ja työelämään pääsyä edistäviä toimintamalleja.

Hankkeen päätoteuttajana toimii Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hankkeen osatoteuttajia ovat Suomen Romanifoorumi ry, Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö/Vamos, Mikkelin kaupunki/Otavan Opisto, Kirkkopalvelut ry/Seurakuntaopisto, Helsingin kaupunki/Opetusvirasto, Salon kaupunki sekä Tampereen kaupunki/Perusopetus.

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Hallinnointi

Seurantajakson aikana hanketta on hallinnoijan toimesta viety eteenpäin hankesuunnitelman ja rahoittajan ohjeistuksen mukaisesti. Hankkeen hallinnointiin liittyvää ohjeistusta on jatkettu. (sähköposti, puhelut, tapaamiset). Seitsemäs maksatusaineisto koottiin touko-kesäkuussa ja hakemus toimitettiin ajallaan käsiteltäväksi. Hankkeen ohjausryhmä kokoontui maksatuskauden aikana kerran (13.6.2018). Hankkeen projektipäällikkö vaihtui elokuun alussa ja hallintoon sekä koko hankkeen toimintaan perehtyminen otti aikansa. Projektipäällikkö ja projektiassistentti ovat tehneet tiivistä yhteistyötä hankkeen hallinnointiin liittyen.

Hankkeen sisäinen yhteistyö

Projektipäällikkö on tavannut kaikki osatoteuttajatahot touko-kesäkuussa Tšetanes naal ja Nevo tiija-hankkeiden yhteisen loppujulkaisun merkeissä. Jokainen osatoteuttaja kirjoitti loppujulkaisuun artikkelin omasta työstään, toiminnastaan ja saavutetuista tuloksista. Molempien hankkeiden toteuttajien yhteinen yhteistyöpalaveri pidettiin 22.8.2018. Palaverissa suunniteltiin tulevaa syksyä ja kaikkien osatoteuttajien tapaamista erikseen loppuraporttien kirjoitukseen liittyen.

Toiminta

Seurantakaudella jatkettiin ja tiivistettiin yhteistyötä Nevo tiija -hankkeen kanssa. Hankkeilla on risteävä ja osittain sama kohderyhmä, joten yhteistyö on luonnollista ja se on kirjattu myös molempien hankkeiden suunnitelmiin. Hankkeiden projektipäälliköt toimivat käytännössä vahvasti työpareina. Hankkeet mm. järjestävät yhteisiä tapaamisia molempien osatoteuttajien kanssa, suunnittelevat yhteisiä tapahtumia, tilaisuuksia ja mallinnuksia. Lisäksi hankkeiden viestintäryhmät on yhdistetty ja hanketiedottamista laajennetaan esittelemällä myös sisarhanketta eri tilaisuuksissa.

Hankkeiden kohderyhmä on suurilta osin samaa ja suunnitteilla olevassa Tuumasta töihin!-hankkeessa otetaan huomioon molemmissa hankkeissa esiin tulleita tietoja ja tarpeita. Hankkeen suunnittelua on tehty

yhteistyössä ja tavattu työntekijöitä ja yhteistyökumppaneita tulevan hankkeen kentältä. Nevo Tiijan projektipäällikön kanssa on elokuussa käyty opettamassa kirkonalan opiskelijoita sekä sosionomi opiskelijoita romanikulttuurista sekä ihmisen kohtaamisesta kulttuurinsa kanssa.

Touko-kesäkuussa projektipäällikkö tapasi kaikki osatoteuttajat loppujulkaisuihin kirjoitettavien artikkelien merkeissä. Jokainen osatoteuttaja kirjoitti artikkelin omasta työstään, toiminnastaan ja tuloksistaan hankkeessa. Artikkelien saavuttua projektipäällikkö muokkasi tekstin julkaistavaan ulkoasuun, joka osoittautuikin melko isoksi työksi. Projektipäälliköllä kului tähän melkoisesti aikaa.

Touko-kesäkuussa suunniteltiin ja työstettiin molempien hankkeiden mediakampanjoita. Kampanjoiden visiointi, suunnittelu ja kilpailutus vei paljon aikaa ja voimavaroja. Elokuussa kampanjan toteuttajaksi valittiin TBWA, jonka kanssa yhteistyö aloitettiin. Kampanjan tiimoilta pidettiin palaveri 20.8.2018.

Keväällä aloitettu mentoritoiminta jatkui elokuussa. Elokuussa aloitti kolme uutta mentoriparia, jonka tarkoituksena on verkostoitua ja löytää omia vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita koulutuspoluilla. Elokuussa projektipäällikkö osallistui myös R3 Maahanmuuttaja tuen romaninuori-hankkeen ohjausryhmään.

Touko-, kesä- ja elokuussa projektipäällikkö teki hallinnollisia töitä kirjatun mm. EURA järjestelmään aloitus- ja lopetuslomakkeita. Lopetuslomakkeiden virheellinen merkintä Tsetanes naal-hankkeessa tutkinnon tai ammattipätevyyden saamisesta 45 henkilön osalta on korjattu sekä EURAan että lopetuslomakkeisiin.

Ammattikorkeakouluopinnoista kiinnostuneiden tukipaja jatkui syksyllä ja ensimmäinen tukipaja oli 31.8.2018. Tukipajoja mainostettiin sosiaalisessa mediassa ja tukipajoihin ilmoittautui n. 20 henkeä. Läsnä tukipajoissa oli 10-15 henkeä. Syksyn tukipajoista kaksi ensimmäistä pureutuivat ammattikorkeakoulun yhteishakuun. Diakissa oli syksyllä myös ensimmäistä kertaa erillishaku romaneille ja maahanmuuttajille sosionomi (AMK) sekä sairaanhoitaja (AMK) koulutuksiin. Erillishaku herätti paljon mielenkiintoa ja siitä tuli paljon kyselyitä.

Tiedotus ja viestintä

Hankkeesta tiedottaminen on ollut aktiivista. Diakin viestinnän asiantuntija tekee hienoa työtä hankkeiden hyväksi. Hankkeiden kotisivut ovat toiminnassa ja Romanien osallisuus -Facebook-sivu on ahkerasti kohderyhmän käytössä. Viestinnän kanavia ovat myös sähköpostilistat. Markkinointia on tehty myös kaikissa tapahtumissa ja tapaamisissa. Videotyöpajojen anti tulee vahvistamaan tiedotusta entisestään.

Verkostoyhteistyö

Keväällä aloitettu mentoritoiminta jatkui elokuussa. Elokuussa aloitti kolme uutta mentoriparia, jonka tarkoituksena on verkostoitua ja löytää omia vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita koulutuspoluilla. Yhdessä Nevo tiija-hankkeen on saatu vahvistettua kontaktia Etelä-Suomen AVI:n ylijohtaja Minna Karhuseen, jolla on tärkeä rooli ovien avaamisessa työnantajien ja yrittäjien suuntaan. Karhunen on myös tärkeässä asemassa tulevan Tuumasta töihin! -koulutusmallin kehittämisessä. Karhunen kutsui kokoon palaverin, jossa oli henkilöitä TE-keskuksesta ja Avista. Palaverissa käsitelimme Tuumasta töihin! -hankkeen koulutus- ja työllistymisasiota. Elokuussa projektipäällikkö osallistui myös R3 Maahanmuuttaja tuen romaninuori-hankkeen ohjausryhmään, jossa verkostoiduttiin Vantaan romanityötä tekevien työntekijöiden kanssa.

Arviointi

Hankkeessa toteutetaan jatkuvaa arviointia ja seuranta. Tukipajan osallistujat ovat antaneet positiivista palautetta pajan opettajille. Lisäksi arvioinnin pohjaksi on laadittu helppokäyttöinen lomake, jota voidaan hyödyntää eri tilanteissa. Saadut tiedot dokumentoidaan, jotta ne ovat käytettävissä koko hankkeen toiminnan ohjaamiseen sekä hankeraportointiin. Arviointimateriaalia kerätään osatoteuttajilta, osallistujilta

sekä ohjausryhmältä. Hankkeen ohjausryhmä on arvioinut omaa toimintaansa ohjausryhmän kokouksessa 19.9.2018 seuraavasti (10 vastaajaa):

- Asteikko: erinomainen, hyvä, kohtalainen, paljon parantamisen varaa
- Hankkeen eteneminen: hyvä (5/10; erinomainen x 4, kohtalainen x 1)
- Tavoitteiden saavuttaminen: hyvä (5/10; erinomainen x 3, kohtalainen x 2)
- Hankehenkilöstön toiminta: hyvä (4/10; erinomainen x 4, kohtalainen x 2)
- Hallinnointi: hyvä (4/10; erinomainen x 4, kohtalainen x 2)
- Tiedottaminen: hyvä (6/10; erinomainen x 3, kohtalainen x 1)
- Osallisuuden edistäminen: hyvä (6/10; erinomainen x 3, kohtalainen x 1)
- Kehitysehdotukset ja muuta mieleen tullutta
  - Kokonaisuus on ollut hyvää ja osallisuutta lisäävää
  - Rohkeampaa otetta kulttuurimuutokseen
  - Kutsut jatkossa kaikille hankkeen ohjausryhmäläisille
  - Kiitos kaikille! Jaha Tšetanes naal!

Huomioita

Diakin osalta 7. maksatuskauden laskutettavat kustannukset ovat syntyneet hankkeen henkilöstökuluista, ostopalveluista, muista kustannuksista sekä flat rate-kuluista. Laskutettavat kulut sisältyvät hankesuunnitelmassa olevaan budjettiin.

Suomen Romanifoorumi ry

Raportissa tuodaan esille hankkeen suunnitelman mukaiset ja Romanifoorumin keskeiset tehtävät, toimintamuodot ja tavoitteet sekä raportointijakson aikana toteutuneet ja saavutetut toiminnot. Kaikessa hankkeeseen liittyvässä toiminnassa on rinnakkain otettu esille ja toteutettu sekä Tsetanes naalin ja Nevo tiijan hankkeisiin liittyviä tavoitteita ja sisältöjä.

Osallistujien kohtaamisia oli 42 kpl, joista 30 henkilökohtaisia tapaamisia ja 12 puhelua.

Puheluita eri virkailijoiden kanssa 15 kpl

Eri toimijoiden tapaamisia 41 kpl

Kauden aikana oli useita muita tapaamisia kentällä romanien kanssa.

Facebook videoiden katsomiskerrat elokuun 2018 lopussa.

1. Lapsen kymmenen käskyä vanhemmilleen, 2099 katsomiskertaa
2. Eri Teemapäivät, yli 2300 katsomiskertaa
3. Terveisiä teemapäiviltä, SRF:n toimistolla tehty video, 646 katsomiskertaa
4. Mitä on voimaantumisen? 1353 katsomiskertaa
5. Mitä kulttuuri on? 2215 katsomiskertaa
6. Kevään 2018 aikana vierailimme Suomessa asuvien Romanian romaneiden kodeissa, 730 katsomiskertaa.
7. Vanhemmuus, 1858 katsomiskertaa
8. Tiimityö ja vuorovaikutus, 602 katsomiskertaa
9. Hirundossa teemapäivä ulkomaan romaneille video, 1066 katsomiskertaa
10. Kokemusasiantuntijakoulutuksen päätösjuhla, 2667 katsomiskertaa

Näistä videoista olemme saaneet hyvää palautetta eri puolelta Suomea.

Facebook kavereita on 996, joista suurin osa on nuoria romaneja.

Työkokeilun on aloittanut 1 henkilö (nainen)

Opinnoista valmistunut 1 henkilö (mies)

Työn on aloittanut 2 henkilöä (2 miestä)

Opiskelun on aloittanut 5 henkilöä (2 miestä, oppisopimus, 1 nainen oppisopimus, 1 nainen, omaehtoinen, 1 mies omaehtoinen)

Aloittanut yrittäjänä 1 (mies)

Verme -koulutuksen on aloittanut elokuussa 11 henkilöä, joista naisia 2

Teemapäivät

Teemapäivät suunnitellaan ja toteutetaan aina yhdessä paikallisten romanien, toimijoiden sekä romaniyhdistyksen kanssa. Teemapäivätapahtumaan osallistuvia haastetaan aktivoitumaan ottamalla oma elämä haltuun, jonka tulee näkyä lisääntyvänä itsensä arvostamisena, lasten koulunkäynnin ja tulevaisuuden tukemisena sekä aikuisena hakeutuessa koulutukseen ja/tai työelämään. Teemapäivien yksi päätavoite on romanien oman aktivoinnin herättäminen.

Kouvola 19.5.2018

Teemapäivässä käsiteltiin ja keskusteltiin arvoista, asenteista, vanhemmuudesta, lapsen koulunkäynnin tukemisesta ja tulevaisuuden suunnittelusta, oman esimerkin merkityksestä lapsille, koulutuksen ja työn merkityksestä ihmisen hyvinvoinnille ja lisäksi miten kasvatus ja siinä tapahtuneet virheet voivat vaikuttaa koko elämän ajan ja kuinka niistä tullaan tietoisiksi ja miten niitä voi korjata. Yhteenvetona kasvatukseen ja huonoihin kokemuksiin liittyen tuotiin esille se, ettei menneisyyteni määrää tulevaisuuttani, vaan voin siihen itse vaikuttaa. Teemapäivätapahtumassa Etelä-Suomen alueellisen neuvottelukunnan työntekijä erikoissuunnittelija esitteli alueella tehtävää Alue-Ronkin toimintaa. Osallistujia oli noin 20

Ruotsi Strängnäs 8-10.6.2018

Ruotsin teematapahtuman alussa kerrottiin Suomen kentän kuulumiset ja esiteltiin Nevo tiija ja Tsetanes naal hankkeet sekä Suomen Romanifoorumin näihin hankkeisiin liittyviä toimintoja. Teemaviikonlopun toteutus oli sisällöltään samankaltainen kuin Suomessa. Paikalliset romanitoimijat toivoivat teemapäivän tapaisia tapahtumia myös Ruotsiin sekä kokemusasiantuntijakoulutusta. Osallistujia oli teematapahtumassa noin 40 henkilöä, joista noin puolet naisia.

Oulu 7-8.8.2018

Teemapäivä alkoi hankkeen esittelyllä ja jatkui teemapäivien tavanmukaisilla aiheilla, joihin sisällytettiin keskustelua ja arkeen ja paikkakunnan kontekstiin liittyvää asiaa kuten:

-Yhdistystoiminnan merkitys paikkakunnan romanien osallisuuden ja voimaantumisen välineenä sekä työllistäjänä.

-Mikä on syrjäytymisen prosessi, kuka on syrjäytynyt ja miten sitä voidaan ehkäistä?

-Hyvät työnhakutaidot, vapaaehtoistyön, työkokeilun ja harjoituspaikkojen merkitys työllistymisen kannalta

-Hyvin suhteiden ja omien ennakkoluulojen merkitys ja vaikutus työnsaamisessa

-Miten asenteemme vaikuttaa lapsiimme suhteessa koulutukseen ja työhön.

Lisäksi visioimme, missä romanit ovat tällä menolla 10 vuoden kuluttua ja mikä on koulutuksen ja työllistymisen merkitys romanien tulevaisuuden rakentajana. Pohdimme myös, miten rakentaa kuilua umpeen vanhojen ja nuorten välillä.

Teemapäivät toimintakeskus Kipinässä

Toimintakeskus Kipinässä toteutetaan kahden viikon välein maanantaisin teemapäiväaiheinen tilaisuus Itä-Helsingin alueen romaneille. Tilaisuuksien järjestäjänä ja toteuttajana sekä osallistujien koolle kutsujana toimii syyskuun alusta lähtien oppisopimustyöntekijä yhdessä SRF:n työntekijöiden kanssa.

Yhteistyö RISE:n, vankeusaika mahdollisuutena -projektin ja Vamoksen kanssa.

7.5.2018 pidettiin vankilatyön suunnittelupalaveri yhdessä RISE:n ja Vamoksen työntekijöiden kanssa.

Suomen Romanifoorumin vankiloissa tehtävä työ aloitetaan henkilökunnan tapaamisella, jossa keskustellaan romanivankiryhmän aloittamisesta ja siitä, kuinka SRF voi tukea vankilahenkilökunnan toimintaa.

Vankien kanssa käsitellään teemapäivään liittyviä aihesisältöjä ja ohjataan ja rohkaistaan romanivankeja Vamos projektitoiminnan piiriin hyödyntämään hankkeen antia, koskien koulutusta ja työelämään. Lisäksi vankeja kehoitetaan osallistumaan vankilan tarjoamiin koulutusmahdollisuuksiin ja muihin vankilan palveluihin.

Sörkän vankiryhmät

Romanimpiesten vankiryhmä alkoi Helsingin vankila Sörkässä 10.4.2018. Ryhmä kokoontui viisi kertaa kahden viikon välein, 12.6.2018 saakka. Vankiryhmä jatkaa syksyllä 25.9.2018 lähtien kolmen viikon välein. Ryhmän keskimääräinen koko on ollut 13 – 20 henkilöä. Ryhmässä käsitellään teemapäivän aiheita.

Suomen Romanifoorumi osallistui Sörkän vankilan sisällä järjestettyyn vankilatapahtumaan. Tilaisuudessa oli mahdollisuus tavata romanivankeja ja muita vankeja, kertoa hankkeista ja tutustua eri hankkeisiin, jotka toimivat vankien kanssa.

RISE:n kanssa yhdessä osallistuimme vankimessuihin 22.5.2018. Tilaisuus oli ulkona Dallape-puistossa. Romanifoorumilla oli oma pöytä, kahvi ja pullatarjoilu. Tilaisuuteen osallistui noin 200 ihmistä ja useat vierailivat SRF:n toimipisteessä.

Huittisten vankila

Huittisen vankilassa järjestimme tilaisuuden romanivangeille. Heitä osallistui ryhmään viisi miestä. Tilaisuuden jälkeen tapasimme vankilan henkilökuntaa ja keskustelimme siitä, kuinka Huittisten vankila voisi kehittää toimintaa ja ottaa paremmin huomioon romanien taustat, tilanteet ja kulttuurin. Tilaisuudessa oli mukana myös alueen työllistymis- ja koulutushankkeen työntekijöitä. Heidän kanssaan pohdittiin, kuinka Huittisten vankilan romanit voisivat hyödyntää heidän hankkeeseen liittyviä koulutus ja työllistymistoimintoja.

Vankiryhmä SRF:n toimistolla

Ryhmä kokoontui kerran viikossa toukokuun aikana neljä kertaa. Läsnä oli 2 – 6 romanivankia.

Riihimäen vankila

Riihimäen vankilan työntekijöiden kanssa oli tapaaminen, jossa sovittiin Sörkän kaltaisen romanivankiryhmän aloittamista myös Riihimäen vankilassa. Ensimmäinen ryhmä kokoontui 29.8 ja osallistujia oli 5 romanivankia sekä 2 vankilan työntekijää. Syksyllä ryhmä tulee kokoontumaan kolmen viikon välein.

3.5.2018 Osallistuimme Ihmisoikeusseminaariin, jossa SRF:n toiminnanjohtaja osallistui paneelikeskusteluun.

18.5.2018 osallistuimme ROMPO2 julkaisutilaisuuteen. SRF:n toiminnanjohtaja oli yksi tilaisuuden puhujista.

Yhteistyö Järvenpään Seurakuntaopiston kanssa

Romo Verme – vertaisohjaajakoulutus

Koulutus on jatkoa 2017-2018 Järvenpään Seurakuntaopiston kanssa yhteistyössä toteutetulle Ote Elämään-kokemusasiantuntijakoulutukselle. Osallistujia on 11 henkilöä. Koulutus kestää neljä viikonloppua (pe -la) ja lisäksi MOD2, joka on jatkoa edellisessä, kokemusasiantuntijakoulutuksessa pidetylle MOD1.

Koulutus alkoi elokuun 24. päivänä.

Yhteistyön aloittaminen Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalvelujen kanssa

Ote Elämään -kokemusasiantuntijakoulutus Jyväskylään

Paikallisten romanien tarpepyynnöistä aloitetaan Ote-Elämään kokemusasiantuntijakoulutus Jyväskylässä. Koulutuksen suunnittelukokoukset olivat Jyväskylässä 13.8 ja 27.8 ja niihin osallistui paikallisia romanitoimijoita. Jyväskylän kaupungin sosiaali -ja terveystalvelut on koulutuksen toteuttaja yhdessä Nevo tiija ja Tsetanes naal hanketyöntekijän kanssa. Kokemusasiantuntijakoulutus alkaa lokakuussa 2018 jatkuen toukokuun 2019 saakka. Osallistujia on 20 henkilöä, joista puolet on romaninuuria, joiden ikähaitari on 21 - 35v.

Osallistujat

Hankkeen päätöksen lähestyessä työmme ja yhteydenpitomme kohdentuu osallistujiin, joihin teemapäivien ja muiden tapaamisten kautta olemme tutustuneet lähemmin ja jotka ovat oman alueensa avainhenkilöitä.

Jotkut osallistujat ottavat yhteyttä puhelimitse ja toiset käyvät SRF:n toimistolla. Tavallisesti tapaamisissa vaihdetaan kuulumiset, pohditaan osallistujan elämäntilannetta yleensä liittyen, koulutus – ja työllistymissuunnitelmiin sekä muuhun itseään kehittävään toimintaan. Osallistujia ohjataan ja rohkaistaan etenemään itsenäisesti sanoista tekoihin. Tarvittaessa autetaan työhakemuksen täyttämässä. Alle 29 vuoden ikäisiä romaninuuria ohjataan omien alueidensa Ohjaamoihin sekä kehotetaan seuraamaan Romanifoorumin eri some-sivuja.

Palaute ja arviointi

Työntekijätiimimme kuuntelee säännöllisesti kenttää ja arvioi omaa ja toisten tekemistä, jotta voidaan riittävän ajoissa tarttua ja vaikuttaa projektin etenemiseen suunnitelman mukaisesti. Olemme tavanneet ja keskustelleet useampien henkilöiden kanssa kuin mitä edellä annetut numerot näyttävät. Koska romanikenttä on laaja, niin heitä on mahdollista tavata monissa eri paikoissa ja tilanteissa. Kuulumisten lisäksi kerromme heille hankkeesta ja esitämme muuta asiaan liittyvää neuvontaa ja ohjeita.

Laskutettavat kustannukset koostuvat palkkakuluista ja flat rate-kuluista.

Helsingin Diakonissalaitos/Vamos

Vamoksen osatoteutuksen kokonaiskuvaa

Tsetanes Naalin Vamoksen osatoteutuksen keskeisinä tavoitteina ovat olleet tavoittaa päihteillä ja rikoksilla oireilevat romaninuurat (erityisesti miehet) Itä-Helsingin alueelta ja Pääkaupunkiseudun vankiloista ja tukea heidän etenemistään koulutuspoluilla. Lisäksi on haluttu tukea haastavissa elämäntilanteissa olevien romaninuurten peruskoulun loppuun suorittamista sekä toisen asteen opintoihin siirtymisen nivelvaihetta. Hanketyöskentelyssä on haluttu luoda romaneille soveltuvaa pedagogista ohjauskonseptia, jota voitaisiin valtakunnallisesti levittää.

Kuluneen 2,5 vuoden aikana hanketyöllä (yhdessä Vamoksen tiimillä toteutettujen Nevo tiija ja Vankeusaika mahdollisuutena osatoteutusten kanssa) on onnistettu tavoittamaan arviolta 150 kohderyhmän nuorta, heidän läheisiään ja ammatillista verkostoaan. Vamoksen romanihankkeiden virallinen asiakkuus on

aloitettu n. 65:n nuoren kanssa, joista Tsetanes naalin asiakkaita on ollut n. 25. Lisäksi useiden nuorten kanssa on käyty ohjauskeskusteluja ilman varsinaista asiakkuutta. Asiakkaiden perheenjäsenten ja läheisten opintoihin liittyviä asioissa on myös neuvottu. Perusopetuksen loppuun suorittamista on tuettu asiakkailta mm. järjestämällä TET-harjoittelupaikka opintoihin sitoutumista vastaan ja ohjaamalla tuomiotaan suorittavia nuoria aikuisten perusopetukseen pariin. Perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen tukeen on kuulunut mm. kouluhaastatteluihin osallistuminen, kuulumisten kysely ja rinnalla kulku. Työskenneltäessä hyvin haastavissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden kanssa (runsas päihteidenkäyttö, rikoskierteet, asunnottomuus, taloudelliset ja yleiset elämännhallinnalliset ongelmat), on asiakkaan koulutukseen saaminen usein pitkä ja kivikkoinen prosessi, joka on joskus hankala tehdä näkyväksi hanketavoitteiden näkökulmasta.

Valtakunnallisesti toteuttamiskelpoista pedagogista ohjauskonseptia on kehitetty hankkeen alusta lähtien, ja siinä keskeistä on ollut romanitaustaisen ja ei-romanitaustaisen työntekijän luottamuksellinen yhteistyö asiakastyössä. Ohjauskonseptista lisää myöhemmin raportissa.

Hankesuunnitelmassa mainittua pedagogisen osuuskuntatoiminnan mallia ei ole Vamoksen Tsetanes naal-osatoteutuksessa edes pohdittu asiakkaiden erityisen haasteellisten elämäntilanteiden vuoksi.

Seurantakausi 1.5-30.8.2018

Kesäkaudella 2018 Vamoksen Tsetanes naal -osatoteutuksessa on tehty tiiviisti rakenteissa olevaa asiakastyötä, sekä toukokuun ajan on kirjoitettu loppujulkaisun osatoteutusartikkeli. Pysyvinä asiakastyön viikkorakenteina ovat säilyneet Helsingin vankilan viikoittaiset yksilötapaamispäivät ja 3-4 viikon välein pidetyt ryhmät nuorten osastolla. Helsingin vankilan lyhytaikaisvankien osastolla on myös kesällä pidetty kaksi ryhmämuotoista koulutusinfoa koulutusasioista kiinnostuneille vangeille.

Vantaan vankilassa on kesäkaudella käyty aiempaa harvemmin, osin vankilan resurssivajeesta johtuen, osin potentiaalisten asiakkaiden vähyyden vuoksi. Vantaalla on käyty sovitusti vain vankilan sosiaalityöntekijän kutsusta silloin, kun sopivia asiakkaita vankilassa on ollut.

Kontulan D-aseman Vamos Locos-kohtaamispaikalla on kesän aikana ollut aiempaa hiljaisempaa ja olemmekin päivystämisen sijaan jalkautuneet varsinkin kevään tultua aiempaa enemmän Ostarin ympäristöön, Itäkeskukseen sekä Kontula-Vesala-Myllypuro-akselille. Yksilötapaamisia olemme asiakkaille järjestäneet kauden aikana tarpeen mukaan toimistolle tai muihin toiminnan kannalta järkeviin paikkoihin.

Vamoksen tilat muuttivat vuoden alusta Sörnäisiin, Hämeentie 31:een, mikä on mahdollistanut mm. SDO:n / Vamoksen peruskoulua käyvien asiakkaidemme näppäret tapaamiset samoissa tiloissa.

Suomen Romanifoorumin ja Helsingin kaupungin nuorten palveluiden yhteisen Kipinä-toiminnan vakiinnuttua ja Romanifoorumin aloitettua Romaniryhmät Helsingin vankilassa ja avolaitosvankien ryhmät toimitiloissaan Pasilassa, olemme tiivistäneet yhteistyötä SRF:n kanssa ja tehneet työnjakoa mm. siten, että Vamoksessa keskitytään selkeämmin yksilötyöhön. Toisaalta molemminpuolinen asiakasohjaus ja yhteistyökumppanin markkinointi ovat vahvistuneet.

Keskeytyneen peruskoulun loppuun suorittaminen on ollut yhtenä työn painopisteenä niin vankilassa kuin siviilissäkin olevien asiakkaiden kanssa, ja olemmekin olleet kauden aikana järjestelemässä neljän asiakasnuoren peruskouluasioita. Kaksi siviilissä olevaa asiakasnuortamme aloitti toukokuun aikana peruskoulun SDO:n Vamoksen perusopetusryhmässä, mutta molempien opinnot keskeytyivät nopeasti elämäntilanteellisista haasteista johtuen.

Kauden aikana olemme asiakastyön ohella tehneet runsaasti työmme reflektointia ja stilisoineet mallinnoksiamme romanisensitiivisestä / kulttuurisensitiivisestä parityöstä ja "Konnat kouluun"-pedagogisesta ohjauskonseptista. Hankkeen loppujulkaisuun tuleva artikkelimme on pohjautunut ohjauskonseptimme havainnollistamiseen.

Pysyvät toiminnot

Vamos-palveluiden alla toimivat romanihankkeet olivat jo edellisen kalenterivuoden aikana vakiinnuttaneet paikkaansa romanityön kentällä sekä aiempien kausien aikana luoduissa verkostoissa. Tieto hankkeesta on saavuttanut hyvin asiakasryhmät ja verkostot, ja asiakasmäärät ovat kasvaneet sen verran suuriksi, ettei varsinaista lisämarkkinointityötä ole tarvinnut enää tehdä. Tieto hankkeesta kulkee usein asiakkaiden keskuudessa suusta suuhun. Asiakasyhteydenottoja on tullut runsaasti niin suoraan asiakkailta, heidän perheiltään, kuin myös ammatillisilta verkostoiltaankin.

Kauden aikana Vamos-osatoteutuksen rakenteita on hieman asiakkaiden tarpeen mukaan tarkistettu. Perusviikko-ohjelmassamme tiistai ja keskiviikko ovat vankilapäiviä, torstaina jalkaudutaan Itä-Helsinkiin (lähinnä Kontula ja Itäkeskus) ja päivystetään iltapäivällä Vamos Locos kohtaamispaikassa Kontulan D-aseamalla. Maanantait ja perjantait tehdään suunnittelu- ja kirjaamistöitä, kokoustetaan, sekä tavataan yksilöasiakkaita ja verkostoja.

Kauden tärkeimpinä **yhteistyötahoina** ovat olleet:

- Vantaan vankila
- Helsingin vankila
- Suomenlinnan vankila
- Kontulan – Vesalan verkosto
- Suomen Romanifoorumi
- Muut osatoteuttajat
- SDO / Sovinto
- Krits nuorten toimintakeskus
- Vamoksen peruskoulu, muu Vamos-toiminta
- Helsingin kaupungin lastensuojelu
- Naulakallion hoito- ja kasvatuskodit
- Helsingin kaupungin lastensuojelun jälkihuolto
- Stadin ammattiopisto
- Helsingin Ohjaamo
- Helsingin kaupungin aikuissosiaalityö ja kuntouttava työtoiminta

Asiakastyö siviilissä

Asiakastyö Itä-Helsingissä on jatkunut kauden aikana sekä kadulle jalkautumisena, että torstai-iltapäivisin klo 14–16 Kontulan D-aseamalla kohtaamispaikka Vamos Locosin merkeissä. D-aseamalla on ollut kesäkaudella aiempaa hiljaisempaa, mitä selittävät osin kesäkelit ja osin luultavasti myös Kipinä-toiminnan vakiintuminen. Myös monien pitkäaikaisten asiakkaidemme päihteidenkäyttö on kevään aikana selvästi

lisääntynyt ja elämäntilanteet heikentyneet. Toisaalta muutaman ei päihteitä käyttävien asiakkaidemme opintoasiat ovat mukavasti edenneet. Kevät-kesästä lähtien olemme jalkautuneet laajemmin Mellunmäki-Vesala-Kontula-Myllypuro-Itäkeskus- akselille ja kohdanneet enemmän asiakkaita ”kadulla”, muistutelleet olemassaolostamme ja kertoneet omista palveluistamme ja esimerkiksi Kipinän toiminnasta.

Kauden aikana olemme aikaisempaan tapaan täyttäneet asiakkaiden kanssa koulutushakemuksia, tehneet ansioluetteloita sekä keskustelleet opintoihin ja työelämään tähtäävistä suunnitelmista sekä erityisesti tätä edeltävästä arjen hallinnan saavuttamisesta (liittyen esimerkiksi päihteiden käyttöön ja toimintaan ja palveluihin sitoutumiseen). Opintoihin hakeutumista harkitseville on joskus myös suositeltu tavoitealaan tutustumista esimerkiksi työkokeilun kautta ja työkokeilupaiikkoja haarukoitu.

Kohtaamispaikan lisäksi kesän aikana on tavattu jonkin verran asiakkaita Kontulan ostarin sekä Itäkeskuksen ympäristössä jalkautumispäivinä. Ulkoa yksittäisiä asiakkaita on kutsuttu kohtaamispaikkaan tarkempaa työskentelyä varten ja ohjeistettu erilaisissa arjen asioissa. Asiakkaita on myös tavattu heidän elämäntilanteidensa ja tarpeidensa mukaisesti joko Vamoksen uusissa tiloissa Hämeentiellä, asiakkaiden verkostoissa, kotikäynneillä, oppilaitoksissa sekä lastensuojelulaitoksissa tai saatettu tarvittaessa esimerkiksi päihdehoitopaikkaan. Satunnaisempia jalkautumisia on tehty myös muille alueille, joilla kohderyhmäämme enemmän asuu ja liikkuu, kuten Malmille, Kannelmäkeen, Tikkurilaan, Tapulikaupunkiin, Sörnäisten alueelle sekä Rautatieaseman liepeille.

Asiakasmäärät Vamos Locos kohtaamispaikassa ja lähiympäristössä touko-elokuussa 2018:

3.5.2018 -4 asiakaskohtaamista

17.5.2018 – 6 asiakaskohtaamista

31.5.2018 -5 asiakaskohtaamista

14.6.2018 – ei tavoitteellisia asiakaskohtaamisia

28.6.2018 3 asiakaskohtaamista Itä-Helsinki

12.7.2018 – 4 asiakaskohtaamista

27.7.2018 - 1 asiakaskohtaaminen

1.8.2018 - 1 asiakaskohtaaminen

9.8.2018 - 2 asiakaskohtaamista

16.8.2018 - 5 asiakaskohtaamista

23.8.2018 - 3 asiakaskohtaamista

30.8.2018 - 1 asiakaskohtaaminen

Yhteensä: 40 asiakastapaamista D-asemalla ja Kontulan-Itäkeskuksen alueella; lisäksi runsaasti tilastoimattomia asiakaskohtaamisia lähiympäristössä.

Yhteistyö pääkaupunkiseudun vankiloiden kanssa

Kauden aikana vankilatyötä on tehty säännöllisesti Helsingin ja Vantaan vankiloiden kanssa. Helsingin vankilassa olemme käyneet keskiviikkoisin. Vantaalla on käyty vankilan vähäisten tapaamisresurssien ja vähentyneiden potentiaalisten asiakasmäärien vuoksi vain sosiaalityöntekijän kutsusta.

Helsingin vankilassa on tavattu yksilötapaamisissa vankeja eri osastoilta keskimäärin 3 asiakasta / kerta. Nuorten osastolle on lisäksi vedetty ryhmiä neljä kertaa. Ryhmissä keskusteltavat aiheet ovat olleet osin

ennalta suunniteltuja (vertaistuki, opiskelun ja työelämän vaatimukset, mielekäs tekeminen tuomion jälkeen), osin nousseet ryhmän senhetkisistä ajankohtaisista aiheista ja mielialoista; työskentelyotteena on kuitenkin ollut aina tulevaisuustyöskentely. Ryhmissä on ollut sekä romaninuoria, että pääväestöä / muita kulttuureja edustavia vankeja.

Vankilassa olevien asiakkaiden vanhemmuuden tukeminen / isyyden vahvistaminen on ollut yksi merkittävä teema vankityössä. Omien lasten kasvatus ja hyvinvointi tulevat esiin vankien kanssa käydyissä keskusteluissa kuntoutumista ja muutosta motivoivina seikkoina. Yksi vankilatyön tavoitteista onkin ollut sanojen muuttaminen teoiksi. Asiakkaille on painotettu heidän omaa vastuutaan asioiden hoidossa mm. perhetapaamisten toteutumisen ja perheleireille pääsyn kannalta. Kevään aikana on joidenkin asiakkaiden osalta jo nähty konkreettisia merkkejä edistymisestä, esimerkiksi sitoutumisena tuomion aikaiseen päihitteettömyyteen. Pidemmän aikavälin tavoitteena on myös *ylisukupolvisen syrjäytymiskiirteen katkaisu* ja seuraavien sukupolvien saaminen vahvemmin mukaan koulunkäyntiin ja työelämään vanhempien elämänhallinnan vahvistuessa. Monet perheelliset vangit myös ymmärtävät, että koulunkäynnin ja koulutuksen tärkeyden markkinointi jälkikasvulle on uskottavampaa, jos itse tekee töitä asian eteen.

Vankila työskentely-ympäristönä on osoittautunut monien asiakkaiden kohdalla hyväksi siinä, että asiakkaat pääosin ovat sovitusti paikalla ja tavoitteellisen työskentelyn edellyttämässä kunnossa. Toisaalta vankeusaikana moni suunnitelma näyttäytyy asiakkaalle hyvänä ja toteuttamiskelpoisena, kunnes siviiliin päästyä törmätään moniin väliin tuleviin tekijöihin ja motivaatio toteuttaa suunnitelmia laantuu. Vapautumishetken ensimmäisten päivien / viikkojen työskentelyn kehittäminen tulee olemaan yksi asia, jota loppuhankkeen aikana pureskellaan lisää.

Kevätkauden 2018 aikana peruskoulun loppuun saattaminen on noussut monen vankeustuomiotaan suorittavan asiakkaamme tavoitteeksi. Selliopiskeluna peruskoulua on Vantaan ja Helsingin vankiloissa suorittanut kolme opiskelijaa ja muutama muu on asiaa vakavasti pohtinut. Selliopiskelu vaatii kuitenkin hyviä opiskelutaitoja, keskittymiskykyä ja omatoimisuutta. Olemme tarjonneet mahdollisuutta pienimuotoiseen tukiopeutukseen yksilötapaamisilla, mutta nuoret eivät juuri ole tähän tarttuneet. Samoin olemme tarjonneet Helsingin vankilalle ns. läksyryhmän vetoa selliopiskelijoille, ryhmä ei ole ilmeisesti vankilalogistisista syistä toteutunut. Selliopiskelijat eivät ole juuri opintojaan saaneet eteenpäin, mutta avolaitokseen siirryttyään ja Vamos peruskoulun (SDO:n järjestämä) siirryttyään ovat alkaneet saada suorituksia syntymään.

Kahden Helsingin vankilan nuoren vangin kanssa olemme miettineet peruskoulu- ja Valma-opintoja ja aloittaneet opintoihin virittäytymisen muutaman kerran toteutuneilla matematiikan pienryhmätunneilla. Tunnit päättyivät toisen nuoren siirryttyä avolaitokseen.

Tavoitteena opintojen jatkaminen siviilissä

Vankilatyössä asiakkaiden kanssa on keskusteltu erityisesti siitä, mitä siviilissä odottaa. Siitä mihin nuori palaa vapauduttuaan. Suurimmalla osalla on jonkinlainen verkosto/yhteisö, johon palata. On perhettä, puoliso, vanhemmat jne., mutta yleensä ei mitään toimintaa, joka edistäisi yksilön osallisuutta yhteiskuntaan – koulutusta/työtä.

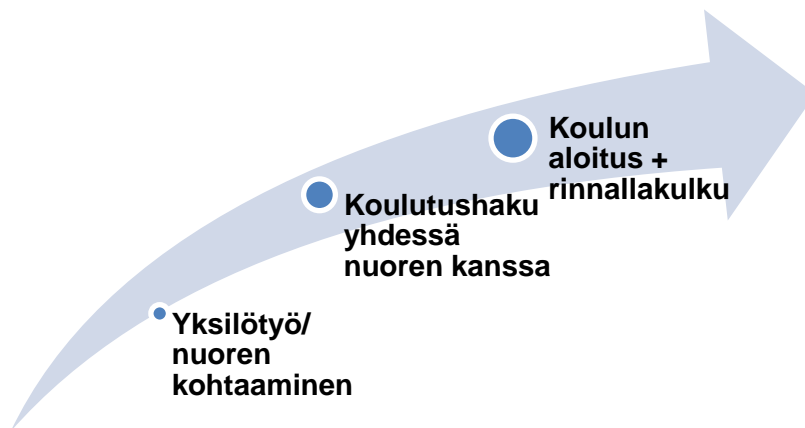
Tsetanes Naal -hankkeena olemme olleet kartoittamassa nuorten koulutustaustoja ja ennen kaikkea motivaatiota kouluttautumiseen. Lähtökohtaisesti jo tapaamisia sopiessamme pyydämme vankilan henkilökuntaa miettimään sellaisia nuoria, jotka voisivat hyötyä hankkeen tarjoamista mahdollisuuksista. Sellaisia, jotka ovat jollain tavalla esittäneet halukkuutta kouluttautumiseen sekä ennen kaikkea muutokseen siviiliin koittaessa. Kaksi Vamoksen Tsetanes naal-osatoteutuksen työntekijää toteuttaa samanaikaisesti myös työllistämistavoitteista Nevo Tiija-hanketta sekä Vankeusaika mahdollisuutena - hanketta, joiden tavoitteet ja toiminta limittyvät Tsetanes naalin tavoitteisiin. Näin ollen samalla tapaamisella voidaan edistää saman asiakkaan elämäntilannetta usealta eri kantilta.

Suurella osalla hankkeidemme nuorista on peruskoulu jäänyt kesken 7-8. luokan kohdilla. Meillä HDL/Vamoksen toimintaympäristössä ja verkostoissa on hyvät jatko-ohjautumisväylät peruskoulun loppuun suorittamiseen sekä toisen asteen ammatillisiin opintoihin. Erityisesti olemme tehneet tiivistä yhteistyötä Vamoksen peruskoulustartin kanssa. Vamoksen Hämeentielle muuton myötä olemme olleet samoissa tiloissa perusopetusryhmien kanssa (myös Sovinnon ryhmä muutti Hämeentielle maaliskuussa) ja yhteistyö on ollut aiempaa vaivattomampaa.

Viimeisen seurantakauden aikana peruskouluun ja toisen asteen opintoihin on ohjattu neljä nuorta. Näistä kolme aloitti peruskoulun ja yksi pääsi toisen asteen koulutukseen (kahden peruskoululaisen opinnot tosin keskeytyivät varsin nopeasti).

Hankkeen aikana olemme havainneet, että asiakkaidemme haasteena pääkaupunkiseudulla ei niinkään ole kouluun pääsy, vaan siellä pysyminen ja tähän on yritetty panostaa. Alla olevan kuvan mukaisesti ohjaamista on pyritty tiivistämään eri tahojen välillä hankkeen mahdollistamin resurssein.

Alla kuva hankkeen toteuttamasta ohjaamisen mallista, jota on kehitetty hankkeen aikana.

Yksilötyö:

Nuoren kohtaaminen yksilötapaamisessa vankilassa tai muualla. Työntekijät tapaavat nuoren aina pareittain, jolloin kartoitetaan nuoren tilanne, motivaatio kouluttautumiseen sekä kerrotaan hankkeen tarjoamista mahdollisuuksista. Järjestetään mahdollisesti tutustuminen kiinnostavaan alaan tai oppilaitokseen esim. vierailun tai alaan liittyvän työkokeilun kautta.

Koulutushaku:

Tehdään yhdessä nuoren kanssa/ varmistetaan, että vankilan henkilökunta hakee nuoren kanssa kouluun. Tämän jälkeen pyydetään tietoa kouluhakemuksen teosta, jolloin hankkeen työntekijä on yhteyksissä kouluttavaan tahoon/ opettajaan. Mennään tarvittaessa mukaan kouluhaastatteluun, jossa tuetaan sekä nuorta että opettajaa.

Koulun aloitus + rinnalla kulku:

Koulun alkaessa työntekijä pitää sovitusti yhteyttä sekä opettajiin/nuoreen/vankilan henkilökuntaan (omaan ohjaajaan). Rinnalla kulku nuoren mukana sekä opettajan tukena. Tarvittaessa voidaan auttaa myös esimerkiksi työharjoittelupaikan haussa (erityisesti Valma-koulutus).

Lukuja kauden ajalta 1.5.-30.8.2018

Vankilatyoşkentelypäivät

Helsingin vankila

Ti 8.5.2018 3 yksilötapaamista

Ma 14.5.2018 ryhmä nuorten osastolla (8 nuorta) sekä 2 yksilötapaamista

Ke 16.5.2018 – 2 yksilötapaamista

Ke 23.5.2018 – 3 yksilötapaamista

Ke 30.5.2018 – 2 yksilötapaamista

Ke 6.6.2018 – 3 yksilötapaamista

Ma 11.6.2018 ryhmä nuorten osastolla (9 nuorta) ja 1 yksilötapaaminen

Ti 12.6.2018 – 1 yksilötapaaminen

To 14.6.2018 Koulutusaiheinen teemaryhmä Lyva-osastolla 2 asiakaskohtaamista

Ma 18.6.2018 – 1 yksilötapaaminen

Ke 27.6.2018 – 2 yksilötapaamista

Ma 2.7.2018 ryhmä nuorten osastolla (10 nuorta)

To 12.7.2018 Koulutusaiheinen teemaryhmä Lyva-osastolla 10 asiakaskohtaamista

Ke 25.7.2018 – 3 yksilötapaamista

Ke 1.8.2018 - 2 yksilötapaamista

Ke 8.8.2018 3 yksilötapaamista

15.8.2018 2 yksilötapaamista

29.8.2018 2 yksilötapaamista

Helsingin vankilassa yhteensä 32 yksilötapaamista ja 29 asiakaskohtaamista ryhmissä.

Vantaan vankila

3.5.2018 –2 yksilötapaamista

6.7.2018 – 1 asiakastapaaminen

26.7.2018 - 1 asiakastapaaminen

Yhteensä 5 asiakastapaamista.

Yksilötapaamiset toimistolla tai muualla

Toukokuu: 15 asiakastapaamista

Kesäkuu: 10 asiakastapaamista

Heinäkuu: 14

Elokuu: 18

Nuorten verkostotapaamiset

13.6.2018 Nuoren kanssa sosiaalitoimessa (ensitapaaminen)/työskentelyn aloittaminen nuorten tiimissä

20.7.2018 perhetyö + lastensuojelu- tapaamisessa mukana, nuoren tukena

3.8.2018 nuoren peruskouluhaastattelu

Muut aktiviteetit touko-elokuu 2018:

8.5.2018 Vahvasti tukien (päihdekuntoutusohjelma rikostaustaisille), Kalliolan Setlementti

15.5.2018 Romanihankkeiden yhteistyöpalaveri SRF:n tiloissa

21.5.2018 YRE-verkoston tapaaminen ja tutustuminen Sillanpirttiin

22.5.2018 Ständin pito Vankimessuilla Dallape-puistossa

24.5.2018 Teema-päivä Huittisten vankilassa yhdessä SRF:n kanssa

14.6.2018 Koulutus- ja työllisyysinfo Helsingin vankilan lyhytaikaisvankien osastolla

29.6.2018 2ME -Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn hanke -info

12.7.2018 Koulutus- ja työllisyysinfo Helsingin vankilan lyhytaikaisvankien osastolla

22.8.2018 Romanihankkeiden yhteistyöpalaveri (Nevo Tiija & Tsetanes)

Asiakaskohtaamiset yhteensä ajalla 1.5.-30.8.2018

Asiakaskohtaamiset: n. 170

Asiakaspuhelut: 200 kpl

Sosiaalinen media + messenger: n. 50 kpl

Hankkeen eteneminen

Helsingin Diakonissalaitoksen Vamos -nuorten palveluissa olemme edelleen kehittäneet Romaneille soveltuvaa pedagogista ohjauskonseptia, joka olisi valtakunnallisesti sovellettavissa. Käytännössä tämä kehittämistyö on merkinnyt erilaisten palveluiden ja prosessien kokeilemistä ja luomista kohderyhmän kiinnittämiseksi, opintopolkujen luomiseksi ja osaamisen edistämiseksi sekä sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseksi. Kokeilujen tuloksia on kehitetty saadun palautteen mukaan kokoajan enemmän kohderyhmän tarpeiden ja hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Hanketavoitteissa mainitun pedagoginen osuuskuntatoimintamallin kehittäminen on sivuutettu asiakkaiden haasteellisuuden ja erityispiirteiden vuoksi.

Hankkeen toiminnan arviointi itsearviointin ja osallistujapalautteen avulla

Kohderyhmää on tavoitettu laajalti ja heille on kehitetty palveluita, joita on muokattu koko ajan kohderyhmältä ja verkostoilta saadun palautteen mukaisesti. Kehittäminen ja palveluiden luominen on tapahtunut toimintaa kokoajan itsearvioiden ja reflektoiden saatua palautetta kohderyhmältä, verkostoilta ja Helsingin Diakonissalaitoksen toimintojen sisältä. Laskutettavat kustannukset koostuvat palkkakuluista ja flat rate-kuluista.

Otavan Opisto

Touko-kesäkuussa hankkeen perustoiminnat ja yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa pyöri normaalisti. Nuorille pidettiin kaksi ohjaus- ja oppimiskahvilaa. Illoissa haluttiin varmistaa, että kaikilla on kevään opinnot sillä mallilla, että kesälomalle voidaan lähteä hyvin mielin ja syksyllä olisi hyvä aloittaa taas opiskelut. Yksilöohjaamista oli toukokuussa jonkin verran ja tapahtui pääosin kahvilatoiminnan yhteydessä. Yksilöllisen avun ja tuen mahdollisuudesta tiedotettiin nuoria ja siihen tarjottiin mahdollisuutta, mutta siihen ei ilmennyt tarvetta. Todennäköisesti se, että käsitelimme opiskeluasioita laajemmin toukokuun kahviloissa, vaikutti asiaan. Kävijöitä kahviloissa oli noin 20/ilta eli yhteensä noin 40 kävijää, vaikkakin kävijät olivat samoja molemmissa illoissa.

Toukokuussa työstettiin loppujulkaisun asioita sekä raportointia. Kävimme Diakille palaverissa, jossa työstettiin ja ohjeistettiin loppujulkaisua varten. Toukokuussa hanketyöntekijä osallistui kansainvälinen Mikkeli -päivän(IMD) suunnitteluun. Palaverissa oli osallisena laaja verkosto Mikkelin seudulta (Esedu, Xamk, Yliopistokeskus, AVI, kaupunki), jossa hanketyöntekijä markkinoi myös Tsetanes naal-hanketta. Paikalla oli noin 15 osallistujaa.

Toukokuussa hanketyöntekijä osallistui myös Elämä ja valo -viikonloppuun Jyväskylässä, jossa esiteltiin Otavan opiston verkko-opintoja sekä hankkeen toimintoja. Myös viikonlopussa oli laajalti ihmisiä ympäri Suomea, jonka kautta tieto verkko-opinnoista levisi hyvin eri paikkakunnille. Viikonlopussa oli ihmisiä noin 40. Elämä ja valo on valtakunnallinen järjestö, joka kokoaa ja tavoittaa romaneita valtakunnallisesti eri tapahtumissa. Järjestö on ollut meillä yhteistyökumppanina vuosia ja hanketta sekä verkko-opintoja on esitelty sen toiminnoissa.

Toukokuussa suunniteltiin kahviloiden päätöstapahtumaa ajatuksella, että nuoret saataisiin yhteen ja sitä kautta motivoitua heitä opiskeluun enemmän. Tapahtuma antoi myös tärkeää tietoa siitä, tarvitseeko joku opiskeluissaan apua tai tukea syksyllä. Tätä samaa ajatusta oli myös toukokuun kahviloissa, mutta tässä tapahtumassa tietoa kohdennettiin entistä enemmän yksilötarpeet huomioiden.

Kesäkuussa hanketyöntekijää työllisti erityisesti loppujulkaisuun liittyvät asiat ja artikkelien kirjoittaminen. Kesäkuussa pidimme 8-10.6.2018 ohjaus- ja oppimiskahviloiden päätöstapahtuman nuorille Hietasen leirikeskuksessa, jonne oli kutsuttu alueen nuoret. Tilat ja tarjoilun meille tarjosi Mikkelin helluntaiseurakunta. Ajatus oli saada nuoret yhteen viettämään viikonloppua ja samalla oli hyvä mahdollisuus markkinoida hanketta ja tarkistaa nuorten tilannetta opiskeluasioissa. Viikonlopun aikana kävimme läpi kaikkien nuorten kevään opiskelut sekä mahdolliset tuentarpeet. Tapahtumassa meillä oli myös asiantuntija kertomassa päihteistä ja sen aiheuttamista vaaroista (Harry Nyman), tulevaisuuden suunnitelmista sekä opiskelun tärkeydestä, joista keskustelimme nuorten kanssa laajasti. Leiri oli hyvä kokemus ja paikka luoda luottamusta ja yhteyttä nuoriin. Leirille osallistui noin 30 nuorta.

Leirin jälkeen hanketyöntekijä piti kaksi viikkoa lomaa kertyneistä ylityötunneista lomaa. (11-22.6.2018)

25-30.6.2018 hanketyöntekijä osallistui Punkaharjulla pidettävään romanikielen kesäkouluun. Siellä hanketta opiston verkko-opintoja esiteltiin ja markkinoitiin paikalla oleville koko viikon. Verkko-opinnot saivat laajaa huomiota ja herättivät kiinnostusta paikalla olijoissa. Kesäkoulusta vieraili opiskelijoita opistolla kyseisen viikon aikana, joten siellä markkinomisella oli merkittävä osuus ihmisten mielenkiinnon herättämisessä verkko-opinnoista. Kesäkoulussa oli laajasti ihmisiä ympäri Suomea ja moni vei esitteitä ja tietoa omille paikkakunnilleen. Kesäkoulussa oli osallistujia noin 90 romania.

Hanketyöntekijä oli kesälomalla 2.7-13.8.2018.

Elokuussa aloitettiin jälleen ohjaus- ja oppimiskahvilat. Kävijöitä oli noin 20-30 henkeä. Elokuussa loppujulkaisua työstettiin palautuskuntoon. Loppujulkaisun ja artikkelien palautuksen ohjeistuksia käytiin läpi osatoteuttajien yhteistyöpalaverissa Diakilla 22.8.2018. Myös nuorten opiskeluiden jatkaminen ja niihin liittyvät asiat olivat heti elokuun alussa tarkastelussa. Hanketyöntekijä oli Mikkelin kaupungin uuden hankkeen suunnittelupalaverissa, jossa hanketyöntekijä oli kertomassa ohjaus- ja oppimiskahviloista. Uusi hanke kohdistuu syrjäytyneisiin nuoriin, joita ei tässä hankkeessa ole tavoitettu kovin hyvin. Elokuussa suunniteltiin syksyn asioita ja käytiin useita keskusteluja hankkeen loppuun liittyvistä asioista. Lisäksi

Tsetanes naalin Mikkelin osatoteutuksen loppuseminaarin suunnittelu ja järjestäminen vei paljon hanketyöntekijän aikaa. Loppuseminaari on Otavan opistolla 28.9.2018. Osatoteutuksen kustannukset ovat muodostuneet hanketyön palkkakustannuksista ja flat rate-kuluista.

Seurakuntaopisto

Verkostoyhteistyö

Verkostoyhteistyökumppaneita ovat Pääkaupunkiseudun romaninuorisotyön verkosto, johon kuuluu Vantaan, Helsingin ja Espoon nuorisopalvelut sekä Tsetanes Naalin ja Nevo tiijan verkostokumppanit Vamos ja Vantaan te-palvelut ja AU-Mensa. Lisäksi maksatuskaudella on työskennelty R3, Maahanmuuttajanuorten tuki Ry kanssa ja siellä mentoroiden alkavaa romanihanketta. Yhteistyötä ja verkostoitumista vahvistettiin Jyväsröma Ry:n kanssa. Romanikulttuurin tuntemusta on lisätty kasvatus- ja ohjausalan sekä sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille ja ammattilaisille tasaisesti eri yhteyksissä oppilaitoksessa.

Kokemusasiantuntijuus välineenä yhteisössä koulutusmyönteisyyteen vaikuttamisessa -kehittämisfoorumi, joka voimauttaa ja innostaa kouluttautumaan.

Maksatuskaudella jäsenettiin ja kirjoitettiin Ote- Elämään kulttuurisensitiivinen kokemusasiantuntijakoulutusmalli julkaistavaksi artikkeliksi. Artikkelia on työstetty vielä painokuntoon.

Työpaikalla tapahtuvan oppimisen tukeminen; kulttuurisensitiivisyys avaimena

Kokemusasiantuntijakoulutuksen jälkeen, monen siirryttyä suorittamaan ammattitutkintoa, oli järkevää lähteä tutkimaan ja tarjoamaan erityistä tukea työelämään tuoreen reformin tuomiin muutoksiin. Romanitaustainen hanketyöntekijä toimii romanikulttuurin ohjaajaopiskelijoiden kulttuurisensitiivisenä työelämätukena työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa. Hanketyöntekijä on mukana alusta asti valinnoista aina henkilökohtaistamisiin (HOKS) työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen. Hanketyöntekijä on mukana työpaikalle mentäessä ja tavoitteista keskusteltaessa. Tavoitteena on tutkia, vahvistaako tällainen malli opiskelijan sitoutumista paremmin työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ja saadaanko työpaikalla tapahtuvaa ohjausta intensiivisemmäksi yhteistoiminnalla romanitaustaisen hanketyöntekijän ja työpaikkaohjaajan kanssa.

Maksatuskauden aikana kulttuurisensitiivinen työpaikalla tapahtuvan oppimisen ohjaus on tarkoittanut työpaikan kanssa käytänteiden ja tavoitteiden sopimista, työpaikoille ohjaamista ja sparraamista. Hanketyöntekijä on ollut laajasti tavoitettavissa ja selventänyt tavoitteita ja tukenut osaamisen kehittymistä. Yhtenä työmuotona on tukipaja, jossa romanitaustainen hanketyöntekijä ohjaa romaniopiskelijoita muun muassa näyttöihin liittyvien työtehtävien suunnittelussa ja kirjaamisessa.

Huomioita

Ohjauksen ansiosta opinnoissa mukana olevat opiskelijat saivat kaikki työssäoppimispaikan ja lisäksi suurin osa teki joko 1/ 4 tai 2/ 4 näyttöä tutkinnosta. Kulttuurisensitiivisellä ohjauksella on ollut iso merkitys opintojen etenemisessä. Opinnot etenevät pitkälti työpaikalla tapahtuvan oppimisen kautta ja edellyttää opiskelijalta itsenäisiä työelämätaitoja. Osalla opiskelijoista ei työhistoriaa ole ja se näkyy vahvasti myös vierauden tunteena ja kokemuksena työpaikkaan mentäessä ja työtavoista sopiessa. Omaan yhteisöön kuuluva ohjaaja tukee ja rauhoittaa tilannetta. Hän toimii usein sillanrakentajana. Kulttuurisensitiivinen työpaikalla tapahtuvan oppimisen tukeminen on mielenkiintoinen tutkimisen paikka. Tuoko etnisesti samataustainen sillanrakentajatyypinen yhteyshenkilö lisää sitoutumista opintoihin ja etenkin työpaikalla tapahtuvaan oppimisprosessiin. Saako opettajan työparina työskentelevä romanitaustainen työntekijä vuorovaikutuksellaan ja kulttuuritulkkauksellaan työpaikoilla ja työpajoissa lisää tai enemmän ammatillisuuden syventymistä, osallisuuden vahvistumista ja rohkeutta opiskelijoille sekä lisääkö samaan kulttuuriin kuuluva tukihenkilö turvallisuutta uudessa ympäristössä. Näitä tutkimme tämän ja seuraavien maksatuskausien aikana.

Ohjaus- ja mentorointikoulutus koulutetuille kokemusasiantuntijoille

Maksatuskauden alussa aloitettiin Suomen Romanifoorumin työntekijöiden kanssa suunnittelemaan jatkokoulutusta Ote-elämään kokemusasiantuntijakoulutuksesta valmistuneille romaneille. Lähtökohta oli valmistuneiden palautteet ja pyynnöt jonkinlaisesta syventävästä kokonaisuudesta; halusimme tarttua siihen.

Suunnitteluvaiheessa päädyttiin siihen, että viikonloppumoduuleita tulee syksyn 2018 aikana tulemaan 4 ja lisäksi tarjotaan mahdollisuus osallistua Moninaisuus Oivallus dialogi- koulutuksen jatkokurssille. Osa osallistujista tavoittelee MOD-ohjaajan koulutusta ja taitoja ja tähtäävät kevään 2019 tarjottavaan ohjaajakoulutukseen.

Ohjaus- ja mentorointikoulutuksen työnimeksi asetui Verme, vertaismentorointikoulutus koulutetuille romanikokemusasiantuntijoille. Aikataulut ja Webropol-ilmoittautumislinkki lähetettiin osallistujaehdokkailla. Neljästätoista maaliskuussa 2018 valmistuneesta kokemusasiantuntijasta kymmenen ilmoittautui syventävään koulutuskokonaisuuteen.

Koulutuksen suunnittelussa käytetään aiemmin hyväksi havaittua työskentelymallia, jossa ohjaajakouluttajat kokoontuvat päiväksi työstämään aiheita. Maksatuskaudella aloitettiin orientaatiomodulilla, jossa syvennettiin kokemusasiantuntijakoulutuksessa käytyjä teemoja mentoroinnin näkökulmasta.

Huomioita

Koulutuksen suunnittelussa osallisuus on vielä vahvemmin keskiössä. Koulutetut kokemusasiantuntijat yhdessä ohjaajakouluttajien kanssa rakentavat yhteistä oppimisen tilaa sekä suunnittelevat sisältöä. Mentorointimalleja tutkittiin ensimmäisessä modulissa ja päädyttiin useampaan tapaan olla mentori ja mentoroitava. Koulutuksen tarkoituksena on vahvistaa koulutettujen kokemusasiantuntijoiden ammatillista osaamista ja lähestymistapaa. Erityisesti kokemusasiantuntijuuden ja koulutuksen mallin sekä tiedon jalkauttaminen omiin verkostoihin ja yhteisöihin katsotaan tärkeänä.

Kulttuurisensitiivinen yksilöohjaus viranomaisissa

Espoon kanssa yhteistyön rakentaminen ja sinne Kipinä-kerhon toteuttaminen on jäänyt odottamaan viranomaisten jatkotoimenpiteitä. Seuraamme seuraavan maksatuskauden aikana etenemistä. Laskutettavat kustannukset koostuvat palkkakuluista, muista kuluista ja flat rate-kuluista.

Helsingin kaupunki/Opetusvirasto

Osatoteutuksen kokonaiskuva

Kevään ajan kehitteillä ollut työparimalli poiki vielä loppukevästä muutamia yhteydenottoja romanioppilaistaan huolestuneilta opettajilta. Yksi opettajista kaipasi vain vahvistusta näkemyksilleen siitä, kuinka hänen oppilaansa tilanteessa on hyvä toimia. Kahdelle muulle projektikoordinaattori tarjosi mahdollisuutta yhteiseen tapaamiseen työparimme ja oppilaan sekä hänen huoltajiensa kanssa. Toinen opettajista ei pitänyt tapaamista hyvänä ajatuksena, ja toisen oppilaan kohdalla perhe ei halunnut tapaamista. Näissä tapauksissa opettaja sai kuitenkin ohjeistusta tilanteen hoitamiseen niin, että oppilaiden koulunkäynti jatkuisi mahdollisimman sujuvasti. Projektikoordinaattori jää seuraamaan oppilaiden tilanteiden etenemistä vielä syksyn aikana.

Romanikerho Kipinä jatkoi toimintaansa aina alkukesään asti. Kesän lähestyessä ja kelien parantuessa kävijöitä kuitenkin oli koko ajan vähemmän, joten kesätauko oli paikallaan. Kevään viimeiset kerhokerrat tarjosivat projektikoordinaattorille vielä mahdollisuuden kartoittaa romanioppilaiden

koulunkäynnintilanteen lukuvuoden päättyessä. Myös romanihuoltajien ja oppilaiden näkemykset romanikielen opetuksesta tulivat tarpeeseen syksyn toimintaa silmällä pitäen.

Helsingissä romanikielen opetukseen on viime vuosina osallistunut vain muutamia oppilaita, kun samaan aikaan esimerkiksi Vantaalla oppilaita on huomattavasti enemmän. Aiemmin myös Helsingissä osallistujamäärät ovat olleet huomattavasti suurempia. Projektikoordinaattori kartoitti syitä tilanteelle muun muassa Kipinässä tavattujen huoltajien ja verkostojen avulla. Päälimmäisenä syynä tilanteelle esille nousi tietämättömyys: moni huoltaja ei joko ollut tietoinen opetuksen mahdollisuudesta tai ei tiennyt, kuinka asian kanssa tulisi edetä. Esille nousivat myös muun muassa aikatauluista ja etäisyyksistä johtuvat ongelmat. Mahdollisesti haasteiksi koetaan myös oppituntien epäsäännöllisyys ja kohderyhmälle sopimattomat opetustavat.

Romanikielen oppitunnit voisivat tarjota oivan mahdollisuuden oppilaan kulttuuri-identiteetin vahvistamiselle ja tuen saamiselle koulunkäynnissä muutenkin, joten haasteiden ratkaiseminen on tärkeää. Romanikielen oppitunneilla paikalla on aikuinen romani, jolta oppilas saa tarvittaessa laajemminkin apua, tukea ja rohkaisua koulunkäyntiin. Juuri näitä asioita moni romanioppilas tarvitsee.

Kevään loppupuolella myös hankkeen loppujulkaisun artikkelin kirjoittaminen vei projektikoordinaattorin työaika.

Kipinäkerhon jäädessä kesätauolle, projektikoordinaattori pyrki etsimään ja tavoittamaan ammattikouluissa ja lukioissa opiskelevia romaneita. Ajatuksena oli, että nämä oppilaat kertoisivat lyhyesti omasta opintopolustaan ja siitä, kuinka ovat päätyneet siihen pisteeseen, jossa ovat nyt. Tarkoituksena oli kannustaa näiden oppilaiden avulla muita romaninuita hakemaan opiskelupaikkoja, ja valaa uskoa siihen, että paikan saaminen on mahdollista. Yksikään ammattikouluissa ja lukioissa opiskelevista romaninuita ei joko halunnut kertoa tarinaansa (edes anonymisti) tai ei ollut tavoitettavissa.

Heinäkuun projektikoordinaattori oli vuosilomalla ja saldovapailla.

Keväällä yhteistyössä romanifoorumin kanssa järjestetty maanantain Kipinäkerho siirtyi syksyllä kokonaan romanifoorumin vastuulle. Toiminnan tavoitteet eivät enää kohdanneet Helsingin kaupungin osatoteutuksen kanssa. Etenkin järjestettävän toiminnan uskonnollisuus osoittautui kynnyskysymykseksi. Lisäksi toiminnan jatkumisen kannalta oli hyödyllistä, että kerho pyörii ilman määräaikaista projektityöntekijää. Romanifoorumin kanssa sovittiin mahdollisesta tilapäisestä yhteistyöstä yksittäisten kerhokertojen kohdalla, esimerkiksi vierailijoita tai koordinaattorin omaa toimintaa varten.

Romanikielen opetuksen kehittäminen jatkui aiemmin havaittujen haasteiden pohjalta. Romanikielen opetukseen ilmoittautumisen kynnystä pyritään madaltamaan matalan kynnyksen lomakkeella, jolla huoltajat voivat (sitoutumatta mihinkään) ilmaista kiinnostuksensa romanikielen opetukseen. Lomakkeiden perusteella projektikoordinaattori ottaa yhteyttä huoltajiin, kertoo mahdollisuuksista ja tarvittaessa auttaa ilmoittautumisessa. Pyrkimyksenä on saada aikaiseksi useampia opetusryhmiä, jolloin opetusta voitaisiin tarjota joko oppilaiden omilla kouluilla tai ainakin lähellä niitä.

Alkusyksyn aikana projektikoordinaattori on etsinyt mahdollisuuksia vähentää romaneihin kohdistuvia ennakkoluuloja lisäämällä romanikulttuurin tuntemusta koulujen arjessa. Ulkopuolisuuden tunne hankaloittaa koulunkäyntiä, ja tietämättömät opettajat voivat katsoa ongelmia läpi sormien, jolloin ongelmien vyyhti on valmiina. Kun sekä opettajat että muut oppilaat saavat positiivisen kokemuksen romanikulttuurista, on haasteiden ratkaisu puolin ja toisin helpompaa.

Verkostojen kautta on löytynyt useita romaneja, jotka olisivat mielellään mukana esimerkiksi kouluvierailuilla. Heidän kanssaan on ideoitu esimerkiksi sekä romanikulttuuriin vahvasti kuuluvaa

musiikillista ohjelmaa että keskustelunavauksia. Myös opettajia romanioppilaiden asioissa opastava romanioppilaiden ja opiskelijoiden koulunkäynnintuen verkosto jatkoi toimintaansa.

Osahankkeen maksatusajan kustannukset ovat muodostuneet hankkeen henkilöstökuluista.

Salon kaupunki

Maksatuskauden aikana hanketyössä on keskitytty hyvien käytänteiden mallintamiseen ja juurruttamiseen, verkostoyhteistyöhön, loppujulkaisun artikkelin laatimiseen sekä romanitietouden levittämiseen opetus- ja ohjaushenkilöstölle. (”Kieli- ja kulttuuritietoisuuden opettajuuden ja opettajankoulutuksen edistäminen” – seminaarissa/ DivEd –hanke, kertomassa romanikulttuurista ja romanien koulutukseen liittyvistä asioista, Helsinki 28.8.2018).

Maksatuskauden kustannukset koostuvat hankekoordinaattorin palkkakuluista

Hanke etenee suunnitellussa aikataulussa. Nyt ollaan juurruttamassa hyviä käytänteitä ja mietitään romanityön jatkuvuutta kaupungin organisaatiossa.

Hankkeessa ei ole ulkopuolista rahoitusta.

Salon osatoteutuksesta on valmistumassa sosionomiopiskelija (YAMK) Taina Lindholmin tekemä opinnäytetyö Tsetanes Naal -koulutuspoluilla -hanke ja sen vaikuttavuus Salossa. Opinnäytetyön yhteydessä tehtyjen haastattelujen perusteella hanketyön saama palaute on ollut positiivista. Joitakin kehittämisehdotuksia on esitetty, mutta niihin palataan loppuraportin yhteydessä.

Hankekoordinaattori on esitellyt hanketyötä ja sen tuloksia Salon kaupunginhallituksen iltakoulussa 20.8.2018. Hanketyön saama palaute oli erittäin hyvää. Lisäksi toivottiin tukiporras-mallin käyttämistä myös muiden haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien kohdalla.

Suora asiakaspalaute on ollut positiivista. Lisäksi ohjausryhmän ja osastopalaverien yhteydessä saatu palaute on ollut hyvää ja rohkaisevaa.

Tampereen kaupunki/Perusopetus

Osatoteutuksen kokonaiskuva

Hankkeen kevätlukukausi 2018 aloitettiin 16 nuoren kanssa, joista poikia 12 ja tyttöjä 4. Ammattikoulussa oli kolme, yläasteella viisi ja ala-asteella kahdeksan. Huhtikuun 2018 lopussa tukioppilaita oli 23, joista tyttöjä 7 ja poikia 16. Uusia hankenuoria tuli lisää kuusi. Tsetanes Naal/Tampere hankkeeseen hanketyöntekijälle (1) palkattiin työpari. Hänen tehtävänä on toimia enemmän tyttöjen koulunkäynnin- ja yksilöohjaajana. Ensimmäisenä viikkona teimme työtä yhdessä tutustuen työhön ja hankenuoriin. Myöhemmin toimimme yhdessä sekä itsenäisesti.

Koko jakson aikana suunnittelimme yhteistyönä Nevo Tiijan ja Diakin ja Tampereen tiimin kanssa Tsetanes Naal hankkeen osatoteuttajakohtaista loppuseminaaria. Hanketyöntekijä 1 teki toimintasuunnitelmasta toimivan mallinnoksen sekä suunnittelimme hankkeen loppujulkaisua. Jakson aikana selvitimme menestyksekkäästi joitain koulussa tapahtuvia kiusaamistilanteita sekä isompien nuorten aiheuttamia yleisissä tiloissa tapahtuneita häiriötilanteita. Kirjalliset tehtävät ja toiminnan suunnittelut veivät hanketyöntekijän 1 työstä paljon aikaa.

Touko-kesäkuu meni nuorten kannalta kesälomaa odotellessa. Useimpien nuorten kohdalla oli näkyvissä väsymistä sekä motivaation heikkenemistä ja ne ilmenivät eri vaikeuksina koulussa, kotona ja vapaa-ajalla. Kuitenkin voidaan todeta, että kuukaudet menivät opiskeluiden kannalta melko hyvin. Poissaolot vähenivät

edelleen ja jokainen nuori siirtyi seuraavalle luokalle. Osalle peruskoulun nuorista annettiin vahvaa opiskelutukea ja lisäopetusta kesäkoulun kautta. Ammattikoulussa joillakin nuorilla oli opiskeluun mukaan pääsystä ja koulumatkojen järjestelyissä vaikeuksia. Yksi nuorista siirtyi Valma-luokalle. Huoltajien heikko tuki näkyi tässä kohtaan miinuksena. Hankkeeseen tuli mukaan kaksi uutta oppilasta. Toinen oppilaista oli 16-vuotias, jonka viimeinen todistus oli seitsemänneltä luokalta. Oppilas oli motivoitunut ja hänen tavoitteenaan on saada päättötodistus. Yksilöopetuksen sekä kotikoulun tuella tulemme suorittamaan peruskoulun kahdeksannen ja yhdeksannen luokan. Kesäkuuhun mennessä saimme suoritettua jo kahdeksannen luokan matematiikan sekä biologian tehtävät ja kokeet. Työ hänen kohdallaan jatkuu edelleen. Toinen oppilaista oli myös 16-vuotias ja hänen tavoitteenaan oli saada päättötodistus ja suorittaa rästiin jääneet tehtävät sekä nelosvaroitukset. Yksilöopetuksen sekä -ohjauksen kautta oppilas sai päättötodistuksen ja hän haki myöhemmin ammattikouluun catering-alalle. Toukokuussa 2018 mukana oli 25 nuorta, joista poikia 17 ja tyttöjä 8. Työ-/yksilöopetus kouluilla lisääntyi. Yksilöopetusta toteutettiin Lielahden, Tesoman, Peltolammin, Vuoreksen, Hervannan sekä Viivi Lönnin kouluilla n. 20-25h/vko. Nuorten yksilö- ja vapaa-ajan ohjausta oli 10-15h/vko. Hanketyö oppilaiden ja koulujen opettajien keskuudessa on vakiintunut huomattavasti. Nuoret itse pyysivät koululla apua läksyissä ym. ja odottavat työntekijöitä tukemaan opiskeluaan. Samoin eri koulujen opettajat pyytävät tukea ja ohjeistusta romanikulttuuriin liittyvissä asioissa. Hanketyötä tehtiin hyväksi todetun toimintamallin ja nuorille tehdyn toimintasuunnitelman mukaan. Toukokuun lopussa nuoret lähtivät ansaitulle kesälomalle.

Yhteistyö koulujen kanssa on ollut tiivistä ja rakentavaa. Romanioppilaita on lähes jokaisessa Tampereen koulussa. Joillakin oppilailla oli hyvin paljon poissaoloja ja erilaisia vaikeuksia koulunkäynnissä sekä isoja puutteita elämänhallinnassa. Opettajat ja rehtorit ottavat yhteyttä kriisitilanteissa, jonka jälkeen heille tehdään toimintasuunnitelma ja aloitetaan tukityö. Palavereita ja toiminnansuunnittelua on ollut usein. Jokaisella oppilaalla on oma toimintasuunnitelma ja sitä päivitettiin tilanteen mukaan.

Jatkoimme aiemmin alkaneita tukihenkilökoulutuksen järjestelyjä. Koulutus alkaa syyskuussa 2018.

Kesäkuussa teimme hankkeen kirjallisia tehtäviä ja raportteja sekä pidimme nuoriin yhteyttä. Työparin kanssa kävimme läpi kevätlukukautta ja totesimme miten hyvää työtä olemme tehneet.

Hanketyöntekijä 1 oli kesälomalla heinäkuun ja työtä jatkoimme yhdessä elokuussa. Laadimme syyslukukaudelle aikataulun, oppilaiden toimintasuunnitelman sekä kertailimme ja arvioimme kevätlukukautta. Elokuun alussa tapailimme nuoria ja kerroimme heille syksyn toimintasuunnitelmaa. Nuoret aloittivat peruskoulun 9.8.2018. Uusia oppilaita tuli lisää ja työ jatkui oppilaiden, kouluhenkilökunnan, opettajien ja vanhempien kanssa vakiintuneesti eteenpäin. Ammattikoulussa olleista nuorista yksi siirtyi rakennusosalalle töihin ja suunnittelee jatkavansa ammattikoulua myöhemmin. Osatoteuttajakohtaiseen loppuseminaariin tarkoitettujen videoiden työstäminen aloitettiin.

Vapaa-ajan ohjaus ja klubitoiminta jatkaa toimintaansa kesäkuun loppuun. Yhteisten tapaamisten tarkoitus on vahvistaa oman kulttuurin identiteettiä, minäkuvausta sekä yhteisöllistä vertaistukea.

Yksilöohjaus

Yksilöohjaukseen kuuluu kasvun tukeminen ja ohjaus sekä opetus ja läksyjen, lisätehtävien teko kotona tai muualla sovitussa paikassa. Yksilöohjauksessa keskusteluiden kautta pääsimme purkamaan nuorten asioita sekä motivoimaan heitä ja suunnittelemaan tulevaisuutta. Lisäksi se oli ongelmien kuuntelua ja positiivisen palautteen antamista sekä työn arviointia. Yläasteella oleville nuorille annettiin enempi vastuuta koulunkäynnistä ja siihen liittyvien asioiden hoidosta. Joidenkin nuorten kohdalla aamuheräämiset tuottivat vaikeuksia, heitä heräteltiin ja tarvittaessa haettiin kouluun.

Perhetyö

Työ ei ole ollut pelkästään nuorten kanssa tehtävää työtä, vaan samoin heidän vanhemmat tarvitsivat ohjausta ja neuvontaa lasten koulutuksen tukemiseen. Pidimme myös vanhempien/huoltajien kanssa useita keskustelu- ja suunnitelupalavereita. Huomattavaa oli joidenkin nuorten vanhempien ja huoltajien kohdalla se, että tahtoa ja halua heillä oli, mutta joillakin vanhemmilla ei yksinkertaisesti ollut voimavaroja tukea lasten ja nuorten koulunkäyntiä.

Media

Hanketyöntekijä 1 otti yhteyttä YLE, Aamulehti, Paikallislehti Tamperelainen, Radio-Mirits kysellen kiinnostusta tehdä ohjelmaa ja lehtijuttua Tsetanes Naal- hankkeen loppuseminaarista. Asiasta olivat kiinnostuneet kaikki toimittajat ja siihen palataan myöhemmin. Teimme yhteistyössä Tampereen Nuorten Palvelut kanssa nuorista videositykset, jossa nuoret kertovat omia koulutukseen liittyviä asioita ja suunnitelmia. Videot esitetään loppuseminaarissa sekä hankkeen sivuilla.

Hanke-esittely

Romanikulttuuri- ja hanke-esittelyitä oli muutamilla kouluilla sekä RONK neuvottelupäivillä Jyväskylässä. Pyyntöä pidimme Tampereen päihde- ja mielenterveystyön työntekijöille laajan romanikulttuuri-tiedotteen sekä hanke-esittelyn 30.8.2018. Työntekijät halusivat saada tietoa, miten romanihenkilöä kohdataan ja mitä asioita pitää ottaa huomioon heidän mielenterveyttä hoidattaessa? Mukana oli noin 50 henkilöä. Kaikki esittelyt saivat kiitettävää palautetta.

Yhteenveto toiminnasta

Ajalla 1.5-30.8.2018

- Hankepalaverit Tre: 4 kpl
- Tiimi- ja koulupalaverit Tre: 7 kpl
- Perheneuvottelut/palaverit: 5 kpl
- Hankepalaverit Hki: 2 kpl.
- Hanke-esittely Tre: 4 kpl
- Seminaarit Tre: -
- Soitot, email: (koulu- viranomaisasiat) 78+40 kpl= 118 kpl
- Soitot: (vanhemmat, nuoret) päivittäin
- Koulutus: -
- Media/yhteydenotot: 5+2 kpl= 7 kpl
- Muut hankeasiat/työpajatoiminta: Tsetnaklubi 2 kpl, tyttökerho 10 kpl

Hankesuunnitelman toteutus/edistyminen

Peruskouluikäisten romaninuorten koulunkäyntiä tuettiin suunnitelman mukaan. Hankkeen näkyvyyttä edistettiin hanke-esittelyllä ja tiedottamisella. Hankittiin hankkeelle yhteistyökumppaneita sekä verkostoa. Media näkyvyys.

Nuorten poissaolot koulusta ovat vähentyneet. Yläkoulun nuorille on kerrottu päättötodistuksen tärkeydestä sekä jatkokoulutuksista ja ammatinvalinnoista. Joidenkin nuorten kohdalla koulun käynti ei onnistuisi ilman vahvaa tukea ja ohjausta.

Huomattavaa oli, että nuoret tiedostavat itse koulunkäynnin merkityksen sekä omat kyvyt ja voimavarat sekä puutteet sekä aikaa vievät raportoinnit ja kirjalliset muut tehtävät. Joidenkin oppilaiden ”juurruttaminen” ammattikouluun on tuottanut vaikeuksia.

Kustannukset

Palkkakulut ym. toiminnasta aiheutuvat kulut, flat rate.

Jakson aikana tavattiin hankkeen tiimoilta reilu 250 henkilöä.

Tilastotietoja koko hankkeesta koko hankeajalla kai 1.8.2016–31.8.2018:

Kohderyhmän asiakastapaamiset 2471 kpl
Kohderyhmän puhelin-/some-/e-mail-kontaktit 10188 kpl
Työ- ja opiskelupaikkailmoitukset (fb) 1055 kpl
Yhteistyötahojen tapaamiset 438 kpl
Yhteistyötahojen email-, puhelin- ja some-kontaktit 1274 kpl
Viranomaistapaamiset 367 kpl
Seminaarit/koulutustilaisuudet 143 kpl
Viranomaisten sähköpostikontaktit 403 kpl

Koulutukseen ja opiskeluun lähteneet 87 kpl
Työllistyneet henkilöt 132 kpl, joista oppisopimuksia 16 kpl
Yrityksen tai toiminimen perustaneet 7 kpl
Työkokeilijat 20 kpl
Mentorointiohjelmassa mukana olevat 14 kpl

Osallistujia saavutettu hankkeen alusta n.500 kpl
naisia n. 300
THL:n tutkimukseen osallistuneet 350 kpl

Some-seuraajia Romanian osallisuus –sivuilla 1428 kpl
Some-päivitykset 1617 kpl
Sivuja katsottu koko hankkeen aikana 701 532 kpl
Mediaosumia (kaikki mediat yht.) 84 kpl